



En sjukförsäkring som ger trygghet?

Tron på stöd och hjälp samt rättssäkerhet
vid sjukskrivning

Författare: Linda Grape, Arbetslivsenheten



En sjukförsäkring som ger trygghet?

Syftet med varje försäkring är att skapa trygghet. Försäkringen är garantin för att konsekvenser av det oförutsedda inte ska slå alltför hårt mot den enskilde. I fråga om sjukförsäkringen handlar det främst om skydd mot inkomstbortfall vid ohälsa med nedsatt arbetsförmåga som följd. Det handlar också om trygghet genom en förvissning om att stöd och hjälp för att åter kunna arbeta kommer att finnas tillhands om den behövs. En förutsättning för att sjukförsäkringen ska ge trygghet är också att försäkringstagarna känner att de kan lita på att hanteringen av försäkringen präglas av rättssäkerhet.

Att sjukförsäkringen verkligen träder in när den behövs och ger allt detta skapar trygghet i den faktiska situationen. Minst lika viktig är dock *tron* på att försäkringen kommer att träda in med allt detta *om* det skulle behövas, det vill säga att den skapar en vardaglig känsla av trygghet hos varje försäkringstagare. Eftersom det sistnämnda är en så central del av varje försäkrings förtjänst går det genom att se till upplevd trygghet bland försäkringstagarna också att undersöka försäkringens värde.

I en enkät riktad till allmänheten har LO låtit ställa frågor som handlar om den allmänna sjukförsäkringens förmåga att leverera trygghet.¹ I denna rapport ligger fokus på i vilken utsträckning det finns en tro på att få stöd och hjälp för att komma tillbaka till arbete, samt förtroende för att ges en rättssäker behandling vid sjukskrivning.

¹ För mer information om enkäten, se avsnittet *Metod och källor* sist i rapporten

Stöd och hjälp, en trygghet vid sjukskrivning?

Ett viktigt syfte med sjukförsäkringen är att ge människor trygghet genom vetskapen om att den som drabbas av ohälsa och nedsatt arbetsförmåga får stöd och hjälp att komma tillbaka till arbete. Det handlar om tillgång till rehabilitering, inte minst arbetslivsinriktad sådan där anpassningar av arbetsuppgifter och arbetsplats många gånger kan vara nyckeln till framgångsrik återgång i arbete.

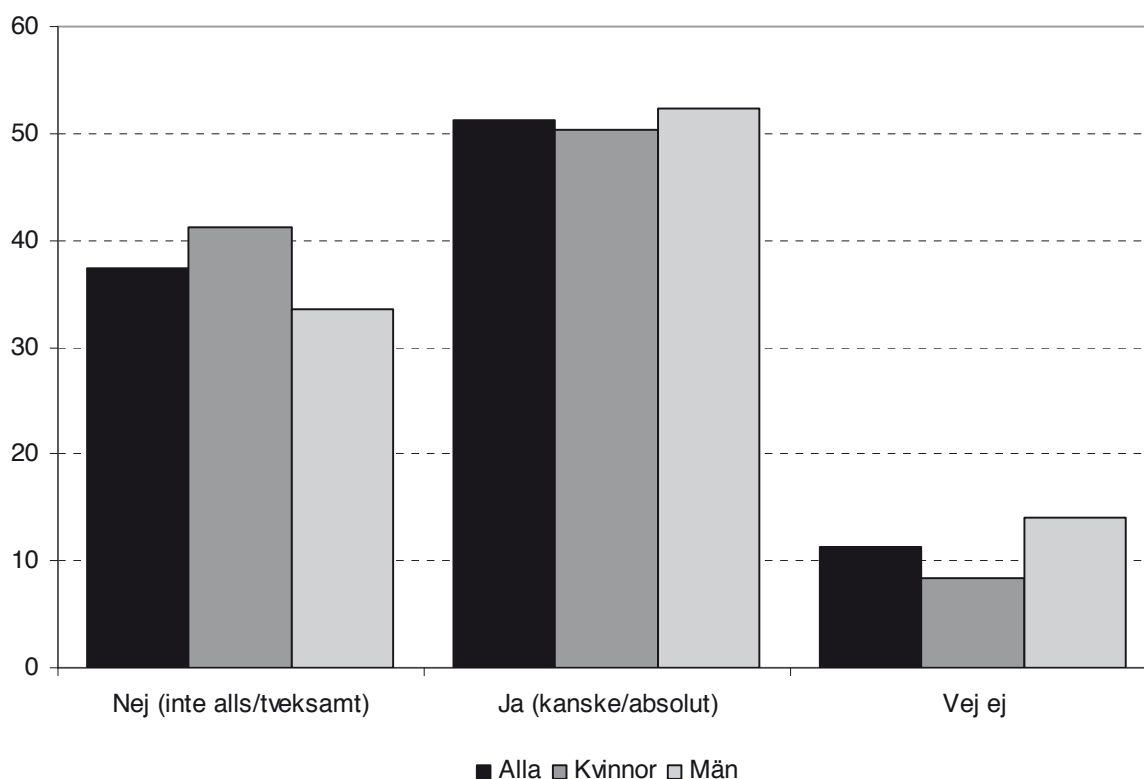
Varannan tror på stöd och hjälp – men nästan fyra av tio gör det inte

I enkäten ställdes frågan om huruvida försäkringstagarna känner sig trygga i att de skulle få stöd och hjälp, genom exempelvis rehabiliteringsinsatser, för att komma tillbaka till arbete om de blev sjukskrivna för en längre tid. Varannan svarsperson (51 procent) uppger att de *kanske* eller *absolut* känner sig trygga i att de skulle få det, men nästan fyra av tio (37 procent) svarar *nej inte alls* eller *nej tveksamt* på frågan. Drygt en av tio svarar att de inte vet. Kvinnor uppger i större utsträckning än män att de *inte* känner denna trygghet, 41 procent jämfört med 34.

Diagram 1

Trygg i vetskap om att få stöd och hjälp för att komma tillbaka till arbete vid längre sjukskrivning

Andel i procent



Tidigare sjukskrivna saknar oftare tro om stöd och hjälp

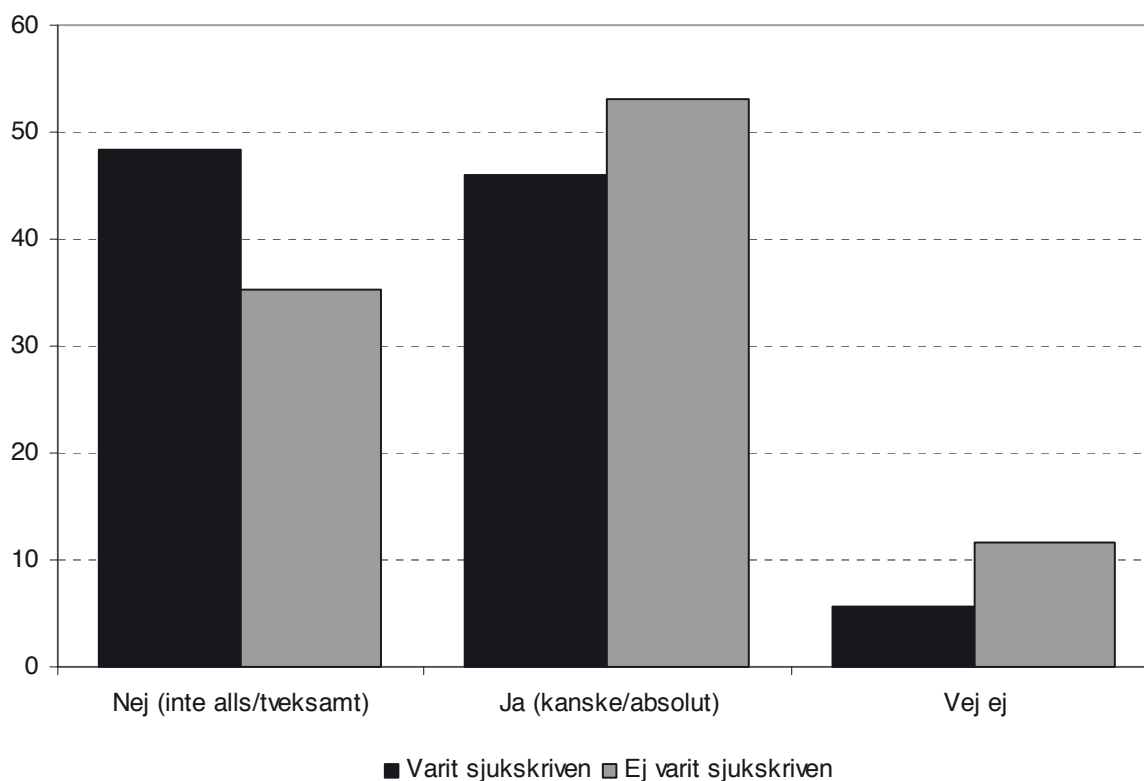
Bland personer som själva varit sjukskrivna med sjukpenning någon gång det senaste året är det nästan varannan (48 procent) som *inte* känner trygghet genom vetskap om att få stöd och hjälp. Detta är en betydligt större andel än hos gruppen som saknar egen erfarenhet av sjukskrivning det senaste året. Samtidigt är också andelen tidigare sjukskrivna som faktiskt känner trygghet i detta avseende nästan lika stor (46 procent) som den som *inte* gör det. Sannolikt handlar det om att tidigare erfarenheter i stor grad styr. Tydligt är emellertid att de

som saknar egen erfarenhet av sjukskrivning har en betydligt positivare bild av möjligheterna till insatser, men också att de i större utsträckning inte anser sig veta hur det står till med den saken.

Diagram 2

Trygg i vetskap om att få stöd och hjälp för att komma tillbaka till arbete vid längre sjukskrivning

Andel i procent



Högre tjänstemän minst trygga i tron om stöd och hjälp

Bland LO-förbundens medlemmar känner mer än varannan person (57 procent) trygghet i att få del av insatser för att kunna komma tillbaka till arbete vid sjukskrivning. Men också sett till LO-förbundens medlemmar som grupp är det en stor andel som *inte* känner denna trygghet, 34 procent. Typ av arbete och arbetsplats kan här vara av betydelse, likväl som egna erfarenheter.

De högre tjänstemännen, Saco-medlemmarna, känner sig i högre grad än andra otrygga när det handlar om insatser för återgång i arbete, 45 procent uppger att de inte alls känner eller är tveksamma till trygghet genom vetskap om stöd och hjälp. Något som åtminstone kan vara en delförklaring är den typ av ohälsa som är vanligast i gruppen. Bland högre tjänstemän är psykiska besvär såsom exempelvis ångslan, oro eller ångest vanligare förekommande än fysiska besvär såsom exempelvis värk i rygg eller nacke/axlar.² Psykiska besvär kan många gånger vara svåra att finna orsaker till och lämpliga insatser för. En annan aspekt som kan spela roll handlar om vilka krav som ställs på stöd och hjälp, samt i vilken grad man accepterar om dessa insatser handlar om byte av arbetsuppgifter.

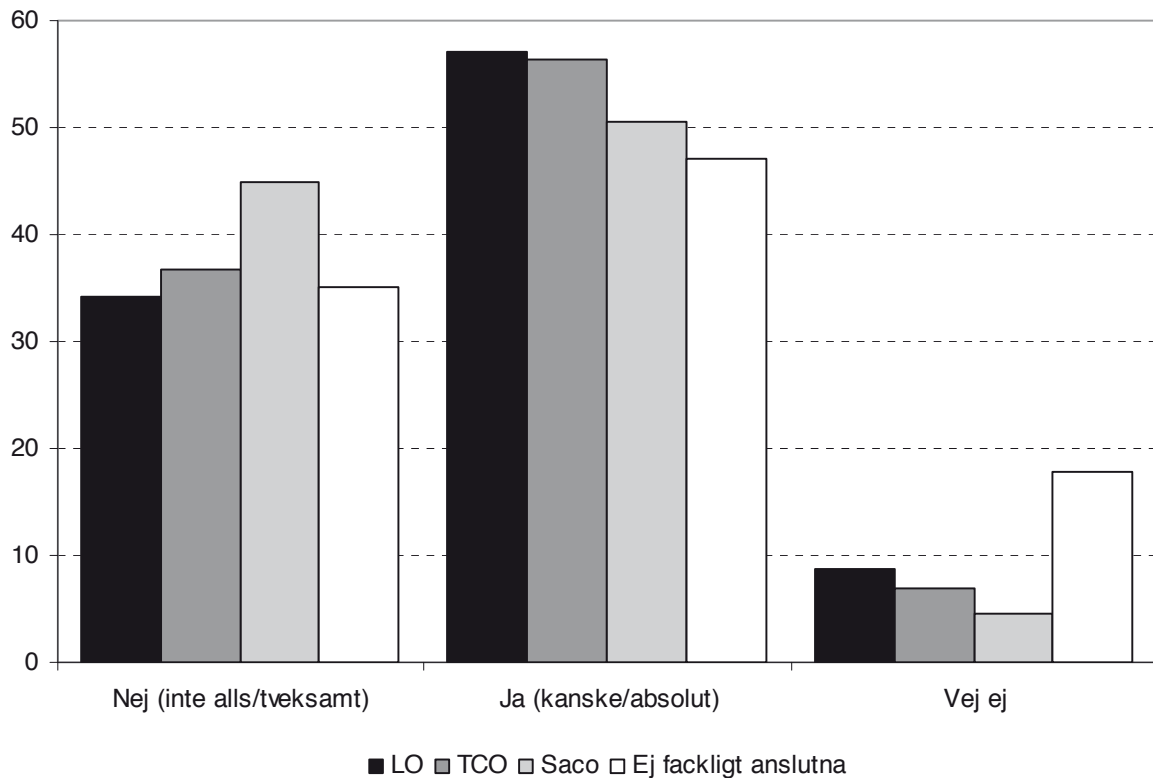
² LO (2009) *Arbete, liv och hälsa – klass och kön*

De icke fackligt anslutna avviker främst genom att i betydligt större utsträckning än de fackligt anslutna svara att de *inte vet* hur de känner när det gäller insatser för återgång i arbete vid sjukskrivning. Många som inte är fackliga medlemmar har en svag anknytning till arbetsmarknaden, de har ofta tidsbegränsade anställningar och/eller arbetar deltid. Det kan möjligen bidra till att förklara varför de icke fackligt anslutna i så mycket högre grad inte känner att de vet huruvida de kan känna trygghet i att få del av insatser.

Diagram 3

Trygg i vetskap om att få stöd och hjälp för att komma tillbaka till arbete vid längre sjukskrivning

Andel i procent



Förtroende för att få rättssäker behandling vid sjukskrivning

Försäkringskassan har en mycket central roll när det kommer till vilket förtroende människor känner för sjukförsäkringen och för socialförsäkringarna i stort. Myndighetens uppdrag är att hantera socialförsäkringsärenden i en process som håller hög kvalitet, är effektiv och inte minst rättssäker för den enskilde.

Sviktande tro på rättssäker behandling

Den bild som resultaten från enkäten ger visar dock att det så viktiga förtroendet för Försäkringskassan sviktar. Varannan svarsperson uppger att man *inte alls* har förtroende eller är *tveksam* till att Försäkringskassan kommer att ge en rättssäker behandling om man skulle bli sjukskriven. Det är en fjärdedel av de svarande som uppger det mycket misstroende svaret *nej inte alls* och en fjärdedel som väljer det inte fullt så negativa svaret *nej tveksamt*. Drygt fyra av tio (43 procent) av de svarande uppger att de *absolut* eller *kanske* känner förtroende för Försäkringskassan.

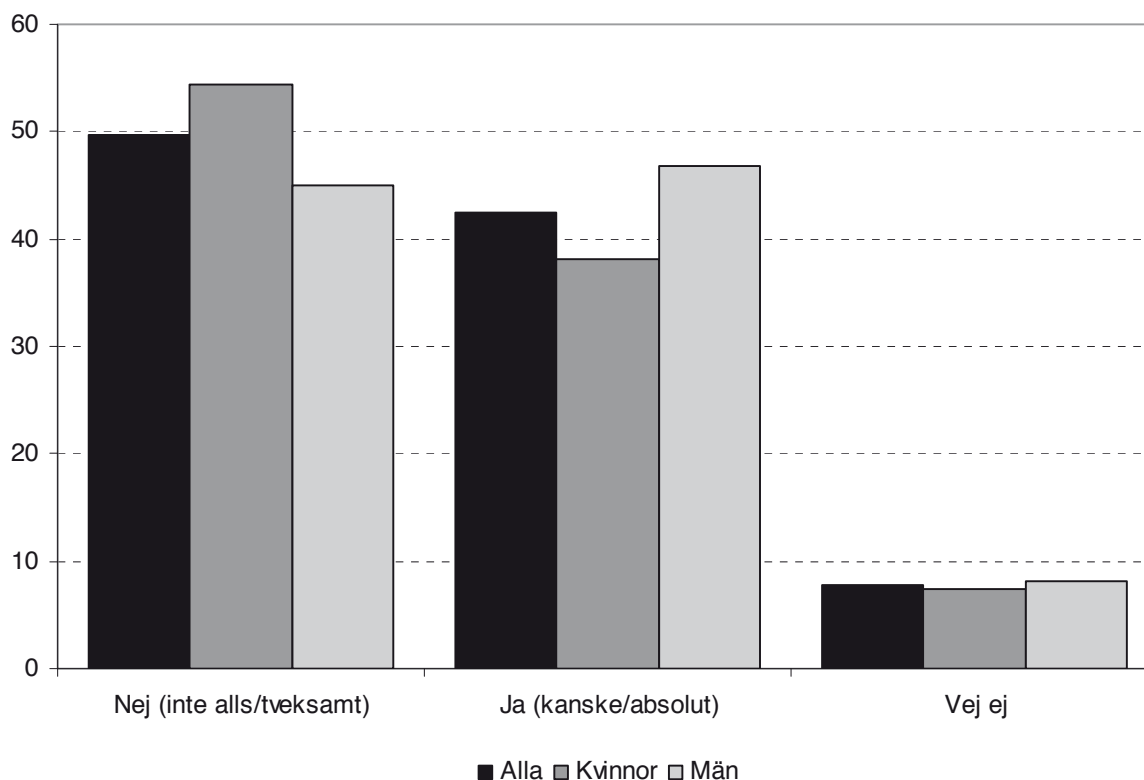
Mer än varannan kvinna saknar tro på rättssäker behandling

Det är mindre än 50 procent bland såväl kvinnor som män som säger sig lita på en rättssäker behandling vid sjukskrivning. Kvinnor saknar dock i högre grad än män förtroende för att Försäkringskassan kommer att ge dem en rättssäker behandling om de blir sjukskrivna. Mer än varannan kvinna (54 procent) svarar att de saknar förtroende medan 38 procent svarar att de har det. Bland män är uppfattningen i frågan nästan helt tudelad då 45 procent har förtroende och 47 procent svarar att de *inte* har det.

Diagram 4

Förtroende för att Försäkringskassan ger en rättssäker behandling vid sjukskrivning

Andel i procent



Arbetare och lägre tjänstemän tror inte på rättssäkerhet vid sjukskrivning

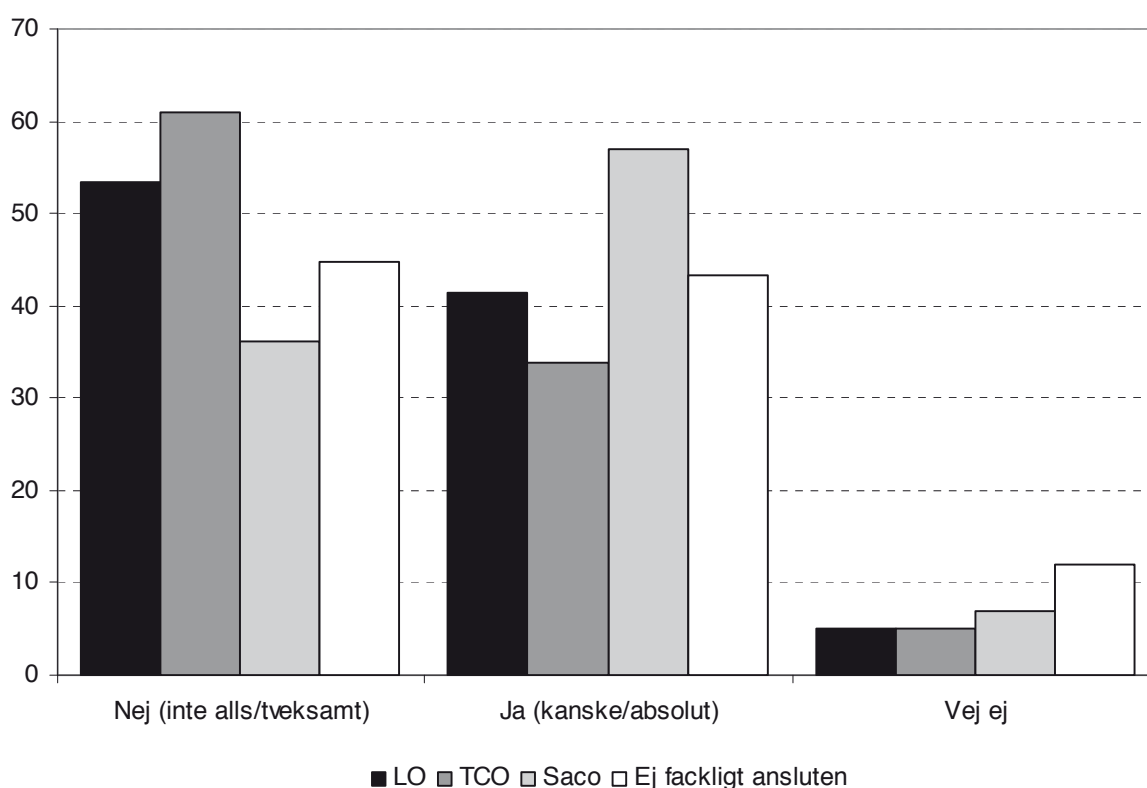
Mer än varannan medlem i ett LO-förbund (53 procent) saknar förtroende för att Försäkringskassan skulle ge henne eller honom en rättssäker behandling vid sjukskrivning. Ännu högre är andelen bland TCO-medlemmarna. Sex av tio (61 procent) saknar förtroende och så många som en tredjedel av TCO-medlemmarna (34 procent) uppger det mest negativa svaret, att de *inte alls* känner förtroende.

Saco-medlemmar tycks däremot ha en betydligt ljusare uppfattning om sina förutsättningar att få en rättssäker behandling. Nästan sex av tio (57 procent) svarar att de har förtroende för att Försäkringskassan kommer att ge dem detta, och endast knappt fyra av tio (36 procent) svarar att de inte har det.

Diagram 5

Förtroende för att Försäkringskassan ger en rättssäker behandling vid sjukskrivning

Andel i procent



Stöd och hjälp inte lika med att få rättssäker behandling

Tron om rättssäker behandling är intressant att sätta i kontrast till uppfattningen om trygghet genom vetskap om stöd och hjälp. Bland Saco-medlemmarna tycks uppfattningen vara att sjukskrivningsprocessen förvisso är rättssäker, men att det inte går att lita på att insatser för den sjukskrivne kommer till stånd. Bland LO- och TCO-förbundens medlemmar tycks uppfattningen snarare vara den motsatta – att en förhoppning om insatser för att underlätta återgång i arbete är på sin plats men att rättssäkerheten brister.

Tidigare sjuk – större förtroende

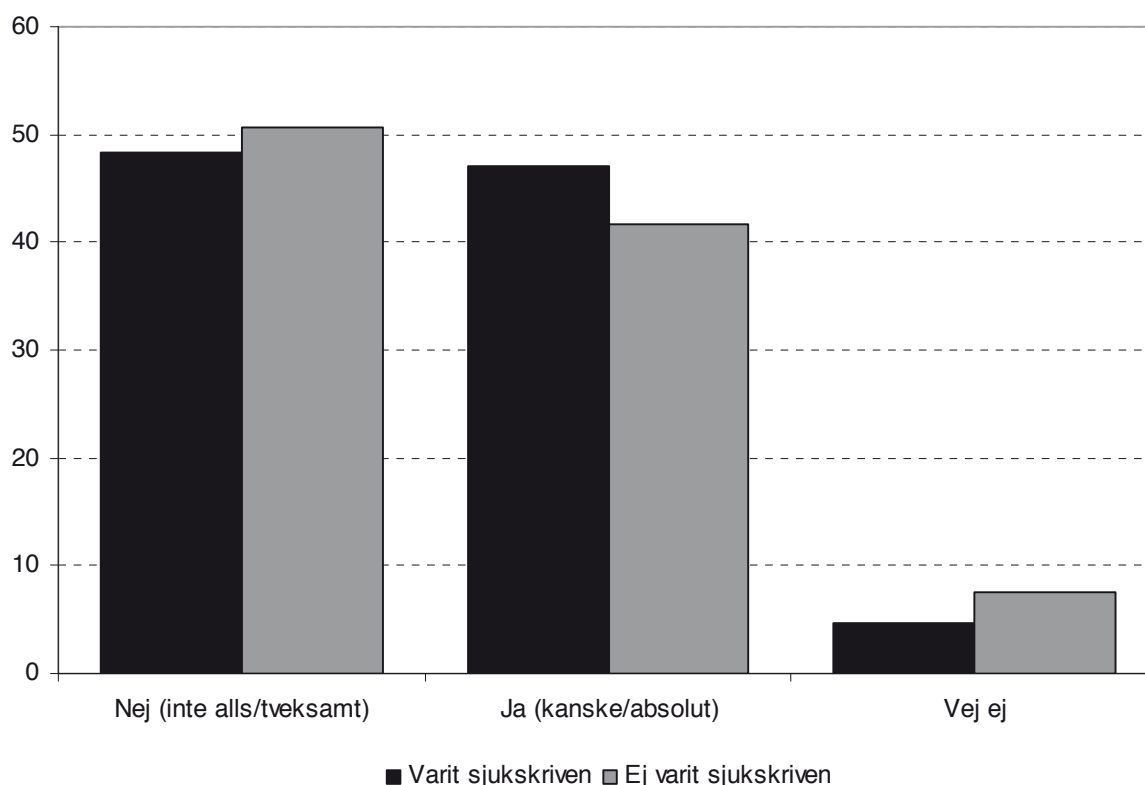
Också i denna fråga är det intressant att se till hur personer med egen erfarenhet av sjukskrivning med sjukpenning från Försäkringskassan det senaste året svarar. Också i denna

grupp syns ett sviktande förtroende för myndigheten. Andelen som har förtroende är ungefär lika stor som den andel som *inte* har det (47 respektive 48 procent).

Det kanske mest intressanta är emellertid att resultatet tyder på att de som själva varit sjukskrivna någon gång det senaste året i något större utsträckning uppger sig ha förtroende för Försäkringskassan jämfört med dem som inte har varit sjukskrivna själva. Av de tidigare sjukskrivna svarar 47 procent att de har förtroende, men i gruppen utan erfarenhet av sjukskrivning det senaste året är andelen som svarar likadant 42 procent. Dessutom är också andelen som väljer svarsalternativet *ja, absolut*, det vill säga som tydligt signalerar förtroende för Försäkringskassan, betydligt större i gruppen med egen erfarenhet av sjukskrivning än den är bland dem som inte varit sjukskrivna det senaste året – 22 procent jämfört med 13 procent.

Möjligen har detta sin grund i att bilden av Försäkringskassans behandling av sjukskrivningsfall är sämre än den faktiska behandlingen är. Många som saknar erfarenhet av sjukskrivning och kontakter med Försäkringskassan får troligen sin bild av myndigheten genom media, och där uppmärksammas i regel de fall där myndighetens agerande och/eller det gällande regelverket i försäkringen ifrågasätts.

Diagram 6
Förtroende för att Försäkringskassan ger en rättssäker behandling vid sjukskrivning
Andel i procent



Metod och källor

Metod

Rapportens resultat bygger på en enkät som genomfördes av undersökningsföretaget Novus Opinion på uppdrag av LO under perioden mellan den 14 och 28 april 2009. Enkäten riktades till ett slumpmässigt urval om 1 000 personer, representativa för den svenska befolkningen i åldern 18 till 74 år. Urvalskriterierna har varit kön, ålder och bostadsort. Tillvägagångssättet har varit telefonintervjuer där frågor har ställts med fasta svarsalternativ för de svarande att ta ställning till. Frågeformuläret innehöll ett tiotal frågor kopplade till sjukförsäkringen och sjukfrånvaro samt ett antal bakgrundsfrågor som använts i analysen av resultaten. Frågor som handlat om att ta ställning till trygghet vid sjukskrivning har inte ställts till ålderspensionärer i urvalet.

Intervjuarbetet har genomförts i syfte att nå 1 000 svarande. Där bortfall uppstått har nya svarspersoner dragits ur ett överurval, och i detta arbete har kvoter använts för att bibehålla representativiteten i urvalet. Slutligen har det insamlade materialet viktats med avseende på kön, ålder och bostadsort. Där svarspersoner valt att inte svara på någon enstaka fråga har detta räknats som bortfall i den enskilda frågan.

I rapporten presenteras resultaten dels utifrån hur stor andel av samtliga svarspersoner som avgivit ett visst svar. Resultaten ligger inom en 95-procentig felmarginal, det vill säga att det med minst 95 procents sannolikhet är resultat som kan appliceras på den population som undersöks, i detta fall allmänheten i Sverige. Dels presenteras också resultat utifrån hur grupper inom urvalsgruppen har svarat på frågorna.

Källor

LO (2009) *Arbete, liv och hälsa – klass och kön*



Rapporten kan hämtas som pdf-dokument på LOs hemsida eller
beställas från LO-distribution:
lo@strombergdistribution.se
Telefax: 026-24 90 26

Juni 2009
ISBN 978-91-566-2554-1
www.lo.se

PÅ OMSLAGET:
Jan Bäckman, 64 år, GS Facket,
skogshuggare vid Hallströms Skog & Plant AB i Korsberga
FOTO: Lars Forsstedt